

โครงการสารนิพนธ์

เรื่อง

ต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

A DEVELOPMENT MODEL FOR TEMPLE EDUCATIONAL PARKS OF THE
SANGHA IN MUEANG DISTRICT, SURIN PROVINCE.

โดย

พระพิเรศ พุทธญาโน (เข้าเมือง)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

๑. ชื่อ	ประธานกรรมการ
๒. ชื่อ	กรรมการ
๓. ชื่อ	กรรมการ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการสอบบัณฑุณสมบัติ
รายวิชาสัมมนาหลักพุทธธรรม^๑
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ มีลักษณะเป็นส่วนป่าอันน่ารื่นรมย์ มีอาคารและเสนาสนะเป็นสักปapyะเหมาะสมแก่การบำเพ็ญศีล สมาริ ปัญญา จากวิวัฒนาการวัดในพระพุทธศาสนาเกิดจากการเด็จไปประทับจำพรรษาของพระพุทธเจ้า ณ วัดเวหุวนซึ่งถือว่าเป็นวัดแห่งแรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา^๑ มีการประกอบศาสนกิจและได้ยึดถือประเพณีปฏิปฎิบัติตามประเพณีสืบทอกันมา วัดจึงถือว่าเป็นสถานที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และยังถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน แต่เมื่อสังคมโลกกำลังก้าวเดินไปสู่ศตวรรษที่ ๒๑ กลุ่มวัยรุ่นเริ่มห่างเหินศาสนา บางคนประกาศว่าตนเองไม่มีศาสนา หรือมีแต่ไม่ได้มีศรัทธา การเข้าวัดจึงเป็นเพียงการรักษาประเพณีเท่านั้น การพัฒนาบางอย่างจะใช้เพียงกฎหมายของบ้านเมืองอย่างเดียวไม่ได้ จะมีเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมในสังคมของการอยู่ร่วมกันด้วยการปรับปรุงพัฒนาวัดในศตวรรษที่ ๒๑^๒ จึงนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวัดและการปรับตัวของหมู่พระสงฆ์ว่าจะต้องปรับตัวอย่างไรให้เหมาะสมกับสมณสารูป และการให้คำแนะนำสังสอนประชาชนอย่างไร^๓ เพราะวัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกื้อกูลต่อกันสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันโดยเฉพาะใน ๓ ด้าน คือ ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ความสัมพันธ์เชิงภาระหน้าที่ และความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา โดยความสัมพันธ์ดังกล่าว�ั้น มีรากฐานมาจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคมและชุมชนไทย^๔

ปัจจุบันสภาพปัญหาของวัดกลับ พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมที่มีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสักปapyะ นอกจากนั้นหากเป็นวัดเก่าแก่ค่นในบ้านในชุมชนรอบวัดจะมีความกลัวการเปลี่ยนแปลง และการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด^๕ การคำนึงถึงความเหมาะสมของ การพัฒนาวัดตามบทบาทของพระสังฆาริการจึงมีความจำเป็นสำคัญที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เช่น บทบาทด้านการปกครอง ครรสร้างความรัก ความศรัทธา เน้นการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายชุมชนเพื่อการพัฒนางานของวัดของชุมชนสังคม มีการอบรมคณะสงฆ์ให้เป็นผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ การอบรมเสริมทักษะด้านคุณธรรมอย่างต่อเนื่องสร้างแรงจูงใจ มีการกำหนดวิธีคิด แนวคิดทางด้านการพัฒนา จิตใจ ปลูกฝังจิตสำนึกประชาชนให้เข้าถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน บทบาทด้านการศึกษาควรส่งเสริม และจัดให้มีสถานศึกษา ศูนย์ปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมในแต่ละวัด เพื่อเป็นการส่งเสริมองค์ความรู้ทางการศึกษาให้กับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชน夷าชนทั่วไป^๖

การพัฒนาวัดอาจจะเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นได้ในอนาคต จากผลกระทบของการพัฒนาวัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อาจทำให้บริบทและวิถีชีวิตของชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย อาจจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจำกัดลงห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น ถ้าชุมชนและวัดไม่เตรียมแผนการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอาจประสบกับปัญหาข้อร้ายเดิมดังในอดีตได้ การพัฒนาวัดจึงควรตระหนักด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ อย่างสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุกแก่สังคม เพื่อส่งผลให้สังคม ตื่นรู้ ตื่นตัว และทุกฝ่ายเบิกบานเร่งรีบแก้ปัญหาร่วมกัน สร้างสรรค์สังคมที่มีสุขภาวะดีและมีสันติสุขอย่างยั่งยืนด้วย”

เมื่อบทบาทของวัดไม่ใช่เป็นวัดในเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานคร หรือวัดในต่างจังหวัดเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ในอดีตวัดเคยเป็นศูนย์กลางที่พึ่งใจของชุมชน ปัจจุบันการพัฒนาวัดยิ่งทำให้คนห่างเหินวัดมากขึ้น จนทำให้วัดที่เจริญกลับกลายเป็นวัดที่เก่าทรุดโทรมขาดคนดูแล คนใกล้ชุมชนเข้าวัดน้อยลง เพราะวัดในชุมชนไม่ได้เป็นที่พึ่งทางใจของชุมชนได้อย่างแท้จริง คนในชุมชนเข้าวัดเพียงเพราะปฏิบัติกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมเฉพาะช่วงเทศกาล เท่านั้น จึงถือได้ว่าปัจจุบันคนในชุมชนขาดความมั่นคงทางจิตใจที่เป็นภัยเสี่ยงปัญหาต่าง ๆ มากมายที่อาจจะเกิดขึ้นในสังคมได้

ดังนั้น วัดเป็นสถานที่หมายรวมที่จะเป็นอุทยานการศึกษาให้กับชาวบ้าน เป็นสถานที่สนับสนุน และเป็นคลังพัสดุ เช่น ถ้วย ชาม โต๊ะ เก้าอี้ ให้ชาวบ้านยืมเมื่อมีงาน เป็นศูนย์การปกครอง ห้องถิน กำนั้น ผู้ให้บ้าน และประชาชน ขาราชการใช้เป็นสถานที่ประชุม เป็นสถานศึกษาของชุมชน พระภิกษุ สามเณร ลูกหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ธรรมศึกษา และเป็นห้องสมุดประชาชน เป็นต้น วัดจึงไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยว แต่วงบุญอย่างที่เป็นอยู่เท่านั้น เนื่องจากว่านั้น วัดคือสถานที่เรียนรู้ศิลปศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพื่อสร้างปัญญาแก้ปัญหาความทุกข์ของมนุษย์ ตั้งแต่ระดับสุatumiyปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากพัง จินตamyปัญญา คือปัญญาที่ได้จากการคิด และที่สำคัญที่สุดคือ ภานามiyปัญญา คือปัญญาสำเร็จจากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจ ตามความเป็นจริงของมนธรรมและรูปธรรมและนำไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

อุทยานการศึกษา เป็นเรื่องของการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ให้ร่มรื่น ให้สงบ สวยงาม ความรู้ให้ภิกษุ สามเณร ครูอาจารย์ให้มีความรู้และจะได้สั่งสอนประชาชนและผู้สนใจในการศึกษา มีการจัดตั้งห้องสมุดวัด และมีการทำนุบำรุง และอนุรักษ์ และการพัฒนาหอไตร เป็นต้น ระยะหลังกระทรวงศึกษาธิการมีโครงการจัดสวนป่าในวัด มีการพัฒนาวัดและให้สะอาดร่มรื่นสงบ สวยงาม มีระเบียบ มีโครงการส่งเสริม “สวนสวยงาม” และมีวารสารชื่อดียกันนี้เผยแพร่ผลงานและเผยแพร่ความคิด เชื่อว่าอุทยานการศึกษา โดยแนวคิดกว้าง ๆ ซึ่งหมายถึง สงบ หรือสถานที่ร่มรื่น มีความสะอาดเป็นระเบียบสวยงาม จะเป็นแหล่งความรู้ เป็นแหล่งกล่อมเกลาจิตใจผู้คนที่เข้าไปอยู่ เข้าไปใช้ ให้ละเอียดอ่อน และทำให้คนเริ่มงอกงาม หากวัดในประเทศไทยสามารถมีนกวัด ได้มีลักษณะที่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นอุทยานการศึกษาในแนวคิดที่กล่าวถึงแล้วนั้น หากหันวัดได้พัฒนาไปในแนวทางแห่งแนวคิดอุทยานการศึกษา ซึ่งคงจะมีรูปแบบรายละเอียดแตกต่างกันไปตามสภาพ แต่เน้นในหลักการแห่งความสะอาด สงบ ร่มรื่นและเป็นแหล่งวิชาการการเรียนรู้ และโดยทางตรงและทางอ้อม คงจะช่วยให้ปวงชน สังคมบ้านเมืองสะอาด สงบ รื่นรมย์ แจ่มใส คงจะทำให้เด็ก เยาวชน

และประชาชนทั่วไป สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเข้าใจ ประสมกลมกลืนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีความสุขตามที่เราปรารถนามากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งวัดได้พัฒนาไปในแนวทางแห่งแนวคิดอุทัยาน การศึกษา^๙

วัดสำหรับการเป็นอุทัยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ที่คนไทยและชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวในบริเวณวัดเพื่อการเรียนรู้ และทำบุญ โดยมีความหวังว่าให้ชีวิต มีความสุข เจริญในหน้าที่การงาน อีกอย่างวัดสำหรับคนบางคนใช้เป็นที่ศึกษาศิลปะ นาศึกษาหาความรู้ในแจ่มๆ เชิงวัฒนธรรม และคำสอนทางพระพุทธศาสนา และวัดยังเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม^{๑๐}

การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหาร จัดการของพระภิกษุสามเณรภายใต้วัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาสนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้พระเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็ เพราะความเลื่อมใสของประชาชนเจ้าอาวาสยอมเป็นตัวจกรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง ของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน^{๑๑}

ปัจจุบันเจ้าอาวาสส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการบริหารจัดการวัด ทั้งในด้านการบำรุงรักษาวัด การจัดการระบบศาสนสมบัติต่างๆ ของแต่ละวัดให้เป็นไปด้วยดีวัด หลายแห่งเน้นพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมพระภิกษุ สามเณร การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนในแต่ละห้องถินยังไม่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบำรุงรักษาศาสนสถานบางแห่งขาดความเอาใจใส่ ปล่อยให้อาคารสถานที่เสื่อมโทรมตามกาลเวลา การกำกับดูแลสมาชิกสงฆ์และผู้อาศัยในอาราม บางแห่งยังขาดระยะเบี่ยงแบบแผน การอบรมพระธรรมวินัยแก่ห้องบรรพชิตและمراقبาสในบางอารามยังไม่มีระบบการจัดการที่ชัดเจน นอกจากนี้ การทำให้อารามเป็นศูนย์กลางชุมชนในการจัดกิจกรรม ต่างๆ ทั้งของอารามเอง ชุมชน หรือหน่วยงานราชการที่ขอใช้สถานที่ บางอารามอาจมีข้อกำหนดมากเกินไป ส่งผลให้เกิดอุปสรรคต่างๆ ตามมา

ประเด็นเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาในการบริหารจัดการอารามในยุคปัจจุบันเมื่อ พิจารณาไว้เคราะห์เจาะลึกกรณีวัดในจังหวัดสุรินทร์ มีประวัติอันยาวนานเป็นศาสนสถานที่มีทั้งเขต พุทธาวาส ธรรมมารวاس และเขตสังฆาวาส อุดมสมบูรณ์ไปด้วยศาสนวัตถุ โบราณวัตถุ โบราณคดี และศาสนพิธี ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงมีฐานคติอยู่ที่ศาสนาธรรมอันได้แก่ พุทธธรรม โดยเฉพาะศาสนาธรรม คำสอนว่าด้วยหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมารถ ปัญญา หรือ บุญสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนา และหลักความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป นรกรสรรค์ และนิพพาน เป็นต้น หลักศาสนาธรรมเหล่านี้ ได้รับการจารึกบนทึกไว้ในรูปแบบของสัญลักษณ์ต่างๆ ยกที่จะเข้าใจได้ในแห่ง ภูมิปัญญาและภูมิธรรม เช่น องค์พระปฏิมา เสารธรรมจักร พุทธศิลป์ จิตธรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งแห่งองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งต้องมี การศึกษาด้วยวิธีการที่เรียกว่า Hermeneutics ศาสตร์ว่าด้วยการตีความ ยิ่งไปกว่านั้น ศาสนาธรรม

ศาสนวัตถุ ศาสนาพิธี พุทธศิลป์ ฯลฯ เป็นรากแก้วของวัฒนธรรมไทย หากมีการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม (ทัศนียภาพ ภูมิทัศน์และเสตทัศน์สุด เป็นต้น) ได้ ก็จะกล้ายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจคร่าวเยี่ยมชม-ศึกษา เพื่อคุณภาพและสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิต นอกจากนั้นวัดกับบ้าน ต้องเป็นสถาบันคู่กัน ดังนั้นบ้าน/ชาวบ้าน ต้องได้รับการดูแล รักษา พัฒนา เกื้อกูลต่อกัน เพื่อสวัสดิภาพของทั้ง ๒ ฝ่าย สารัตถะดังกล่าว จัดว่าเป็นจุดแข็งของวัดเจติภูมิที่จะต้องได้รับการวิจัยศึกษา และพัฒนา อีกด้านหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนที่เป็นปัญหาที่จะเป็นอุทายานการศึกษานั้น ยังมีปัญหา การบริหารจัดการกิจกรรมของวัด ณ ปัจจุบัน วัดนี้มีเขตพุทธาวาส ที่ว่าเป็นศูนย์รวม (หัวใจ) และศูนย์รวมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านขาม (บ้าน วัด โรงเรียน) สาวช. และ อสท. และเขตสังฆารามที่เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่ดูแลอาคารรูปแบบที่ชัดเจนในการจัดการ รับผิดชอบเขตพุทธาวาส ที่เป็นรมณียสถาน และปูชนียสถานตลอดไป ซึ่งบุคลากรดังกล่าวยังด้อย และประสบปัญหาลดลงประสิทธิการณ์ด้านการบริหารสมัยใหม่ที่ไม่สามารถที่จะจัดการ ตลอดกลุ่มที่การบริหาร ถือว่าเป็นปัญหาที่ต้องมีการจัดการอย่างเร่งด่วนวัดที่ไม่สามารถจับต้องได้ ยิ่งไปกว่า นั้นยังขาดทักษะเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรมเชิงบริหารจัดการวัด ที่มีประสิทธิผลอยู่ในระดับสูง ซึ่ง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการวัดอย่างมีประสิทธิผลความสัมพันธ์ขาดแยะทางการยกระดับที่เป็น รูปธรรม แม้ขณะนี้การบริหารเขตพุทธาวาส ที่ได้มีจุดรวมจุดเริ่มที่เดียว นั่นก็คือการจัดการเขตพุทธาวาส บางส่วนให้เป็น "พุทธอุทยาน" และจะดำเนินการให้มีเขต "อุทายานการศึกษาในวัด" ในอนาคตอันไม่ ไกลนัก จุดด้อยหรือจุดอ่อนดังกล่าวจะต้องได้รับการศึกษาวิเคราะห์เจาะลึก ให้ได้ฐานคติเชิงมโนทัศน์ (Hypothetical Concept) ซึ่งจะเป็นฐานในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อไป

ดังนั้น วัดที่มีการบริหารจัดการอุทายานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมที่ได้รับมาตรฐาน มี องค์ประกอบที่มีพิพิธภัณฑ์หรืออนุแสดงนิทรรศการให้ความรู้การจัดการศึกษา สถานที่เผยแพร่ข้อมูล ความสะอาด การจัดทำแผนงาน โครงการจัดทำแผนผังวัดและการจัดเก็บเอกสารที่สำคัญการวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล และ การนำผลประโยชน์และองค์ความรู้ไปรับปรุงพัฒนา งานและการเผยแพร่^{๑๒}

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยสนใจในการศึกษาต้นแบบการพัฒนาวัดอุทายานการศึกษาของ คณะสงฆ์อ่ำเภอศีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัด อุทายานการศึกษาของคณะสงฆ์ อ่ำเภอศีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อเสนอต้นแบบการพัฒนาวัด อุทายานการศึกษาของคณะสงฆ์ อ่ำเภอศีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ไปตลอดชีวิตที่ ตอบสนองสังคมชุมชน อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ เป็นรากฐานสำหรับการดำรงชีวิต

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจคร่าววิจัยศึกษา มองเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีความ สนใจที่จะศึกษาต้นแบบการพัฒนาวัดอุทายานการศึกษาของคณะสงฆ์อ่ำเภอศีรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยอาศัยศาสนสถาน ศาสนาธรรม พุทธศิลป์ โบราณวัตถุ โบราณคดี ศาสนาพิธี และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้เป็นข้อมูลแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงอุทายานการศึกษาต่อไปในอนาคต พร้อมทั้งศึกษา

วิเคราะห์สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ว่า มีอะไรบ้างที่เป็นปัญหาและอุปสรรค เพื่อที่ผู้จัดจะได้รับรวมปัญหาเหล่านี้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวล ผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้เพื่อที่จะได้นำเสนอแนวทางต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยาน การศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ต่อไป

^๑พระศรีสิทธิวิเทศ (รัชชัย รสเลิศ) และพระมหาเมตตร ฐิตปญโญ. (๒๕๖๓) วิวัฒนาการวัดในพระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, ๗(๓), ๗๔-๘๕.

^๒ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (๒๕๖๕). วัดกับการท่องเที่ยว : พุทธบูชาและพุทธพานิชย์. เข้าถึงได้จาก https://www.khonthai.ac.th/o/system/resource/file/kpfg_content_attach_file_๒๙๙_๑.pdf?date=๒๐๒๑-๑๒-๑๔%๒๐๑๑:๒๒: ๒๙.๑.

^๓ประสิทธิ์ สะพุง. (๒๕๖๐). บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ ๒๑. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ๑๐(๑), ๕๓๖-๕๕๑.

^๔ทนงชัย บูรณพิสุทธิ์. (๒๕๔๕). บทบาทของวัดกับชุมชนเมือง ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชนบทศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

^๕พระมหาเสรียม สุวож (มนีวงศ์). (๒๕๖๑). รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธ จิตวิทยา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๖พระครูศรีเมฆายากิมณฑ (ประเสริฐพร ชាយหา). (๒๕๖๐). บทบาทในการพัฒนาวัด สังคม และ วัฒนธรรมของพระสังฆาธิการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

^๗มีชัย ภัทรเปรมเจริญ. (๒๕๖๑). สันติinvัตกรรมการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งศึกษา วิเคราะห์กรณีปัญหามลพิษทางอากาศจากการধานกิจ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๘ธันย์นิชา วีโรจน์รุ่น. (๒๕๖๑). ความมั่นคงทางจิตใจ : ลดความเสี่ยงช่วยแก้ปัญหาสังคม. วารสารมหาจุฬาวิชาการ, ๕(๒), ๑๔๑-๑๕๐.

^๙โภวิทย์ วรพิพัฒน์. (๒๕๔๕). อุทยานการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ จาก https://www.mediathailand.org/๒๐๑๒/๐๔/blog-post_๖๒๗๗.html.

^{๑๐}สามารถ มังสัง. (๒๕๔๗). วัด : แหล่งเรียนรู้อันควรอนุรักษ์. เรียกใช้เมื่อ ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก <https://mgronline.com/daily/detail/๙๕๗๐๐๐๑๑๔๓๘๘๒>.

^{๑๑}ศิริวัฒน์ คำวันสา. (๒๕๔๔). เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมสร้างความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

^{๑๒}เอกสาร โฆษณาพิมานเวช. (๒๕๖๓). ภาชนะนำแบบยังยืนของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์. 7 (1). 634-644.

๑.๒ คำตามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดเป็นแหล่งอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ต้นแบบการพัฒนาวัดเป็นแหล่งอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๓.๒ เพื่อเสนอต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์" ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

(๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

(๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่อออนไลน์เตอร์เน็ต

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในงานดุษฎีบัณฑิตล่ำนี้ได้ศึกษาเนื้อหาตามขอบเขต ดังนี้ (๑) ต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ (๒) เพื่อนำเสนอต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาสในเขตปกรองคณะสังฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๕ รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายคณะสังฆ์และฝ่ายบ้านเมืองที่ มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ได้แก่ กลุ่มพระสงฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สุรินทร์ นักวิชาการศาสนา นักวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓ คน กรรมกรร่วมวัด ๕ คนผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน ๕ คน ประชาชน/ประชาธิชารบ้าน ๗ รวมทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้คัดเลือก เจ้าอาวาสวัดทั้งคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด เพื่อรายงานหาข้อเท็จจริง ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดี ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการวิจัย คือ วัดที่เป็นแหล่งอุทิยานการศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือน

พ.ศ. ๒๕๖๘ ถึงเดือน

พ.ศ.๒๕๖๙

รวมระยะเวลาทำการวิจัย เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ต้นแบบ หรือ รูปแบบ หมายถึง แนวทางที่ดีหรือวิธีการปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาวัดอุทิยานการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาวัดอุทิยานการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นจริงขึ้นกว่าเดิม

การพัฒนาวัด หมายถึง การปรับปรุงสภาพวัด และความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมจิตใจของประชาชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดได้อย่างแท้จริง" ทั้งนี้ โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่อง ภายใต้ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของพระพุทธศาสนาในวัดให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพสมบูรณ์

การบริหารจัดการ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในวัดอุทิยานการศึกษา การบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติ สะอาด ร่มรื่น สีป่ายะ และการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

วัด หมายถึง วัดที่เป็นอุทิยานการศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

อุทิยานการศึกษา หมายถึง สถานที่ สงบ ร่มรื่น มีความสะอาดเป็นระเบียบสวยงาม จะเป็นแหล่งความรู้ เป็นแหล่งกล่าวอภิเษกเจ้าผู้คนที่เข้าไปอยู่ เข้าไปใช้ ให้ลัลเอยดอ่อน และทำให้คนเจริญ่องกนก

คณะสงฆ์ หมายถึง พระสังฆาริการ พระภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองบริหารวัดอุทิยานการศึกษา ในที่หมายถึงเจ้าอาวาสในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

^{๑๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือพระสังฆาริการ, (กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพทั่วไปของต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน

๑.๖.๒ ได้ทราบต้นแบบการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางของต้นแบบในการพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาของคณะสังษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน

สารบัญ (ชั่วคราว)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๒
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดบัญญาร์ก
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดบัญญาร์ก
สารบัญ (ชั่วคราว)	๑๗
สารบัญตาราง (ชั่วคราว)	๑๙
สารบัญภาพ (ชั่วคราว)	๑๔
คำอธิบายลัญลักษณ์และคำย่อ	๑๕
บรรณานุกรม (ชั่วคราว)	๓๓
ภาคผนวก	๓๕
ภาคผนวก ก.	๓๖
พิมพ์ซื้อภาคผนวก	๓๖
ประวัติผู้วิจัย	๓๗

ສາරບັດຕາຮາງ (ຊົວຄຣາວ)

ຕາຮາງທີ່

ໜ້າ

ຕາຮາງທີ່ ๑ ຄໍາອອິບາຍຕາຮາງ...

๑

สารบัญภาพ (ชั่วคราว)

ภาพที่

ภาพที่ ๑ คำอธิบายภาพ...

หน้า

๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในคุณภูนพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี/พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ.....

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ว.มหา. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวิวงคปala	(ภาษาบาลี)
ว.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิวงศ์	(ภาษาไทย)
ว.ภิกขุนี. (บาลี)	= วินัยปิฎก	ภิกขุนีวิวงศ์ปala	(ภาษาบาลี)
ว.ภิกขุนี. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ภิกขุนีวิวงศ์	(ภาษาไทย)
ว.ม. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ว.จ. (บาลี)	= วินัยปิฎก	จุฬวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬาวรรค	(ภาษาไทย)
ว.ป. (บาลี)	= วินัยปิฎก	ปริวารวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารววรรค	(ภาษาไทย)

พระสูตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา	
ท.สี. (บาลี)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	สีลอกuhnธรรมคปala	(ภาษาบาลี)
ท.สี. (ไทย)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	สีลัขันธรรมรรค	(ภาษาไทย)
ท.ม. (บาลี)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	มหาวคคปala	(ภาษาบาลี)
ท.ม. (ไทย)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ท.ป. (บาลี)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	ป้าวีกวรรณคปala	(ภาษาบาลี)
ท.ป. (ไทย)	= สูตตันตปิฎก	ทีชนนิกาย	ป้าวีกวรรณรรค	(ภาษาไทย)
ม.มุ. (บาลี)	= สูตตันตปิฎก	มชัมมินิกาย	มูลปัณณสกปala	(ภาษาบาลี)
ม.มุ. (ไทย)	= สูตตันตปิฎก	มชัมมินิกาย	มูลปัณณสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	= สูตตันตปิฎก	มชัมมินิกาย	มชัมมิปัณณสกปala	(ภาษาบาลี)

อง.ทสก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	ทสกนิปัตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	ทสกนิบात	(ภาษาไทย)
อง.ເອກາທສກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	ເອກາທສກນิปัตปาลි	(ภาษาบาลี)
อง.ເອກາທສກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย	ເອກາທສກນิบात	(ภาษาไทย)
ข.ช. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกປරපාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ช. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกປාංශ	(ภาษาไทย)
ข.ธ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຮມມປතປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຮຣມບත	(ภาษาไทย)
ข.อ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອຸຫານປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອຸຫານ	(ภาษาไทย)
ข.ວິດ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ວິດິວຸຕຸຕກປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ວິດ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ວິດິວຸຕຸຕກະ	(ภาษาไทย)
ข.ສູ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ສຸດຕິນີປັດປාລි	(ภาษาบาลี)
ข.ສູ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ສຸດຕິນີບາຕ	(ภาษาไทย)
ข.ວິ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ວິມານວັດຖຸປාລි	(ภาษาบาลี)
ข.ວິ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ວິມານວັດຖຸ	(ภาษาไทย)
ข.ເປຕ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເປຕວດຖຸປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ເປຕ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເປຕວດຖຸ	(ภาษาไทย)
ข.ເດຣ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເດຣຄາຕາປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ເດຣ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເດຣຄາຕາ	(ภาษาไทย)
ข.ເດຣີ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເດຣີຄາຕາປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ເດຣີ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເດຣີຄາຕາ	(ภาษาไทย)
ข.ໜາ.ເອກກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເອກກນີປັດ ປາຕກປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ໜາ.ເອກກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ເອກກນີບາຕພາດກ	(ภาษาไทย)
ข.ໜາ.ທຸກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ທຸກນີປັດ ປາຕກປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ໜາ.ທຸກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ທຸກນີບາຕພາດກ	(ภาษาไทย)
ข.ໜາ.ຕິກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຕິກນີປັດ ປາຕກປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ໜາ.ຕິກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຕິກນີບາຕພາດກ	(ภาษาไทย)
ข.ໜາ.ຈຕຸກກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกນີກາຍ	ຈຕຸກນີປັດ ປາຕກປාලි	(ภาษาบาลี)
ข.ໜາ.ຈຕຸກກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกນີກາຍ	ຈຕຸກນີບາຕພາດກ	(ภาษาไทย)
ข.ໜາ.ປລຸຈກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกນີກາຍ	ປລຸຈກນີປັດ ປາຕກປාලි	(ภาษาบาลี)

ขุ.ชา.อสีติ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อสีตินิปัต ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อสีตินิบัตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	มานานิปัต ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	มานานิบัตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	มานานิทเทสปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	มานานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	จุชนิทเทสปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.จุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	จุชนิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	ปฏิสัมภิathamคุคปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	ปฏิสัมภิathamรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อปทานปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.อป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อปทานปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.อป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.พุธร. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	พุทธร์สปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.พุธร. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)
ขุ.จริยา. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	จริยาปิฎกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิ迦ย	จริยาปิฎก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภิ.สง. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสมสุคณีปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.ว. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	วิဘกุปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.ว. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิဘังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.รา. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ราตุกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.รา. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ราตุกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ป. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ปุคคลป徂ณฑิตปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.ป. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภิ.ก. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	กกาเวตตุปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.ก. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	กกาเวตตุ	(ภาษาไทย)
อภิ.ย. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ยมกปาลี	(ภาษาบาลี)

อภิ.ย. (ไทย)	= อภิธรรมปีภูก	ยมก	(ภาษาไทย)
อภิ.ป. (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ปภูราณปาลิ	(ภาษาบาลี)
อภิ.ป. (ไทย)	= อภิธรรมปีภูก	ปัภูราณ	(ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
เนตติ. (บาลี)	= เนตติปกรณ์	(ภาษาบาลี)
เนตติ. (ไทย)	= เนตติปกรณ์	(ภาษาไทย)
เปญโก. (บาลี)	= เปญโกปเทส	(ภาษาบาลี)
มิลินท. (บาลี)	= มิลินทปณุหปกรณ์	(ภาษาบาลี)
มิลินท. (ไทย)	= มิลินทปณุหปกรณ์	(ภาษาไทย)
วิสุทธิ. (บาลี)	= วิสุทธิมคุคปกรณ์	(ภาษาบาลี)
วิสุทธิ. (ไทย)	= วิสุทธิมรรคปกรณ์	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระวินัยปีภูก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ว.มหา.อ. (บาลี)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	มหาวิภัจคօญูธกถาปาลิ
ว.มหา.อ. (ไทย)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	มหาวิภัจคօรรถกถา
ว.วิกขุนี.อ. (บาลี)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	วิกขุนีวิภัจคօญูธกถาปาลิ
ว.วิกขุนี.อ. (ไทย)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	วิกขุนีวิภัจคօรรถกถา
ว.ม.อ. (บาลี)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	มหาวคคօญูธกถาปาลิ
ว.ม.อ. (ไทย)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	มหาวรคօรรถกถา
ว.จ.อ. (บาลี)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	จุฬวคคօญูธกถาปาลิ
ว.จ.อ. (ไทย)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	จุฬวรคօรรถกถา
ว.ป.อ. (บาลี)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	ปริวารวคคօญูธกถาปาลิ
ว.ป.อ. (ไทย)	= วินัยปีภูก สมนตปาสาทิกา	ปริวารววรคօรรถกถา
กงขา.อ. (บาลี)	= กงขาวิตรนีօญูธกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.สงคห. (บาลี)	= วินัยสงคหօญูธกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.นิจฉย. (บาลี)	= วินัยวินิจฉยปาลิ	(ภาษาบาลี)
อุตตรว. (บาลี)	= อุตตรวินิจฉยปาลิ	(ภาษาบาลี)
ขุท Hessika. (บาลี)	= ขุท Hessikaปาลิ	(ภาษาบาลี)

มูลสิกขา. (บาลี) = มูลสิกขปาลี (ภาษาบาลี)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ท.ส.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุമงคลวิลาสินี	สีลกขันธวัคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ท.ส.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธวัคคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ท.ม.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	มหาวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ท.ม.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวัคคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ท.ป.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	ปานวิภาคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ท.ป.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	ปานวิกรรมคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	มูลปณณาสกօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	มูลปณณาสกօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	มชณิมปณณาสกօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	มชณิมปணณาสกօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.อ.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	อุปริปณณาสกօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ม.อ.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญจสุท尼	อุปริปணณาสกօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.ส.อ. (บาลี)	= สัญดุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	ศาคาวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.ส.อ. (ไทย)	= สังยุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	ศาคาวรรคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.น.อ. (บาลี)	= สัญดุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	นิทานวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.น.อ. (ไทย)	= สังยุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	นิทานวัรรคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.ข.อ. (บาลี)	= สัญดุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	ขนธรรมวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.ข.อ. (ไทย)	= สังยุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	ขันธรรมวัรรคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.สพ.อ. (บาลี)	= สัญดุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	สพายตันวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.สพ.อ. (ไทย)	= สังยุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	สพายตันวัรรคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.ม.อ. (บาลี)	= สัญดุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	มหาวคคօภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.ม.อ. (ไทย)	= สังยุตตินิกาย	สารตตบปกาสินี	มหาวัรรคօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.อ. (บาลี)	= องคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	เอกกนิปاتอภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	เอกกนิบاثօอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.อ. (บาลี)	= องคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	ทุกนิปاتอภูจกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ทุก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	ทุกนิบاثօอรรถ	(ภาษาไทย)

อง.ติก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	ติกนิปัตตอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ติกนิบातอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.จตุก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	จตุกนิปัตตอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.จตุก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	จตุกนิบातอรรถ	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ปณจกนิปัตตอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ปณจก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ปญจกนิบातอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ฉกgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.ฉก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ฉกgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
อง.สต.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	สตตgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.สต.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	สตตgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
อง.อภ.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	อภgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.อภ.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	อภgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
อง.นวก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	นวกnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.นวก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	นวกnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ทสgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	ทสgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.อ. (บาลี)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	เอกาทสgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
อง.เอกาทสก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรணี	เอกาทสgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
ข.ช.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถโคชติกา	ขุททกปารอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ข.ช.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถโคชติกา	ขุททกปารหูอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ข.ธ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ธรรมปทธอภูษกถาปาลี		(ภาษาบาลี)
ข.ธ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ธรรมบทธอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ข.อ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	อุทานอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ข.อ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	อุทานอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ข.อ.ต.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	อิติวุตตอกอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ข.อ.ต.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	อิติวุตตอกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ข.ส.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถโคชติกา	สตตgnipatotphusgkatapalii	(ภาษาบาลี)
ข.ส.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถโคชติกา	สตตgnibatotphusgkata	(ภาษาไทย)
ข.ว.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	วิมานวตถอภูษกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ข.ว.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถทีปนี	วิมานวตถอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ขุ.ชา.เตรสก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	เตรสกนิบัตชาดกอรรถกถา	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ปกิณณก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปกิณณกนิปัตชาตกอภูรรถกถาปาลี	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ปกิณณก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปกิณณกເອກນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ວິສົຕີ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ວິສົຕິນິປາຕ່າຕກອภູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ວິສົຕີ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ວິສົຕິນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ຕືສົຕີ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ຕືສົຕິນິປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ຕືສົຕີ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ຕືສົຕິນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ຈຕຸຕາພືສ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ຈຕຸຕາຣີສົນປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ຈຕຸຕາພືສ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ຈັດຕາຣີສົນບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ປຸລູມາສ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ປຸລູມາສົນປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ປຸລູມາສ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ປ້າລູມາສົນບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ສັງຊີ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ສັງຊີນິປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ສັງຊີ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ສັງຊີນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ສຕຸຕົຕີ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ສຕຸຕົຕິນິປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ສຕຸຕົຕີ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ສັຕຸຕົຕິນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ອສືຕີ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ອສືຕິນິປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ອສືຕີ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ອສືຕິນິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.ມ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ມහานິປາຕ່າຕກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)	
ขุ.ชา.ມ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ມහານິບາຕ່າດກອຮຄກ	(ภาษาไทย)	
ขุ.ມ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ສທຮມນປປ່າໂຫຼິກາ	ມහานິຫເສວພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ມ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ສ້າທັນມປປ່າໂຫຼິກາ	ມහານິຫເສວຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)
ขุ.ຈຸ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ສທຮມນປປ່າໂຫຼິກາ	ຈຸພນິຫເສວພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ຈຸ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ສ້າທັນມປປ່າໂຫຼິກາ	ຈຸພນິຫເສວຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)
ขุ.ປ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิກาย	ສທຮມນປປກາສີນີ	ປັງສົມວິທາມຄຸດອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ປ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ສ້າທຮຽນປກາສີນີ	ປັງສົມວິທາມຮຽນຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)
ขุ.ອປ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ວິສຸທຮ່ານວິລາສີນີ	ອປາຫານອພູຈກຄາ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ອປ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ວິສຸທຮ່ານວິລາສີນີ	ອປາຫານຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)
ขุ.ພຸත.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิກาย	ມຮູຮຕະວິລາສີນີ	ພຸතຮວ່າສອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ພຸත.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ມຮູຮຕະວິລາສີນີ	ພຸතຮວ່າສອຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)
ขุ.ຈົມຍາ.ອ. (บาลี)	= ขุททกนิກาย	ປຣມຕົດທີປັນ	ຈົມຍາປົກອພູຈກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ຈົມຍາ.ອ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ປຣມຕົດທີປັນ	ຈົມຍາປົກຮອຮຄກ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพะอภิธรรมปีฎูก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
อภิ.สง.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีฎูก	ธรรมสังคณี	อภูธสาลินีอภูธกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีฎูก	ธรรมมสังคณี	อภูธสาลินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ว.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีฎูก	วิรุจค	สมโภหวินทนีอภูธกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.ว.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีฎูก	วิรังค	สัมโภหวินทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ปณ.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีฎูก	ปณจปกรณอภูธกถาปาลี		(ภาษาบาลี)
อภิ.ปณ.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีฎูก	ปัญจปกรณ์อรรถกถา		(ภาษาไทย)

อรรถกถาปกรณวิเสส

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
เนตติ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	เนตติอภูธกถาปาลี		(ภาษาบาลี)
เนตติ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	เนตติอรรถกถา		(ภาษาไทย)
สงคห. (บาลี)	= อภิธรรมตตสสงคหปาลี			(ภาษาบาลี)
สงคห. (ไทย)	= อภิรัมมตตสสังคหะ			(ภาษาไทย)
อภิ.วтар. (บาลี)	= อภิธรรมมาวтарปาลี			(ภาษาบาลี)
อภิ.วtar. (ไทย)	= อภิรัมมาวтар			(ภาษาไทย)

อรรถกถาพะวินัยปีฎูกภาษาไทย ฉบับมหากรุราชวิทยาลัย

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์
ว.มหา.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	มหาวิรังค์อรรถกถา
ว.ภิกขุนี.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	ภิกขุนีวิรังค์อรรถกถา
ว.ม.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	มหาวรรคอรรถกถา
ว.ม.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	มหาวรรคอรรถกถา
ว.จ.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	จุฬาวรรคอรรถกถา
ว.จ.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	จุฬาวรรคอรรถกถา
ว.ป.อ. (ไทย)	สมันตปปสานิการ	ปริavarอรหกถา

อรรถกถาพะสุตตันตปีฎูก ภาษาไทย ฉบับมหากรุราชวิทยาลัย

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์
ท.สี.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธารคօරရဏກତା
ท.สี.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	ສීල්ංජනභරකොරරණගතා
ท.ม.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	มหาවරគରକୋରଣଗତା
ท.ม.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	ମହାଵରକୋରଣଗତା
ท.ປ.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	ପାଞ୍ଚିକାବରକୋରଣଗତା
ท.ປ.อ. (ไทย)	สุมังคลวิลาสินี	ପାଞ୍ଚିକାବରକୋରଣଗତା
ມ.ມୁ.ອ. (ไทย)	ปปญຈສුත්නී	ମୂଳପ୍ରିଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ມୁ.ອ. (ไทย)	ปปญຈສුත්නී	ମୂଳପ୍ରିଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ມୁ.ອ. (ไทย)	ปปญຈສුත්නී	ମୂଳପ୍ରିଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ມ.ଓ. (ไทย)	ପପ୍ଲ୍ୟଜସුත්නී	ମାଛମିପଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ມ.ଓ. (ไทย)	ପପ୍ଲ୍ୟଜସුත්නී	ମାଛମିପଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ခ.ଓ. (ไทย)	ପପ୍ଲ୍ୟଜସුත්නී	କୁପ୍ରିପଣନାସକୋରଣଗତା
ມ.ခ.ଓ. (ไทย)	ପପ୍ଲ୍ୟଜସුත්නී	କୁପ୍ରିପଣନାସକୋରଣଗତା
ສଂସ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ସକାତାରକୋରଣଗତା
ສଂସ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ସକାତାରକୋରଣଗତା
ସଂନୀ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ନିଥାନାରକୋରଣଗତା
ସଂଖ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ଖାନହାରକୋରଣଗତା
ସଂଶା.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ଶପାଯଦନାରକୋରଣଗତା
ସଂଶା.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ଶପାଯଦନାରକୋରଣଗତା
ସଂମ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ମହାଵରକୋରଣଗତା
ସଂମ.ଓ. (ไทย)	ସାର୍ତ୍ତତପଗାସିନୀ	ମହାଵରକୋରଣଗତା
ອଂ.ເେଙ୍କ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ୱେଙ୍କନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ເେଙ୍କ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ୱେଙ୍କନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ଥୁ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ଥୁକନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ତିକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ତିକନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ଜତୁକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ଜତୁକନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ପଲୁଜକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ପଲୁଜନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ଛକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ଛକନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ଶତୁତକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ଶତୁତକନିବାତୋରଣଗତା
ອଂ.ଓଘୁର୍ଜକ.ଓ. (ไทย)	ମିଣ୍ଠରପ୍ରଣୀ	ଓଘୁର୍ଜନିବାତୋରଣଗତା

อ.นวก.อ. (ไทย)	มโนรัตน์	นวนิباتอรรถกถา
อ.ทสก.อ. (ไทย)	มโนรัตน์	ทสกนิباتอรรถกถา
อ.เอกาทสก.อ. (ไทย)	มโนรัตน์	เอกาทสกนิباتอรรถกถา
ช.ช.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	ชุทธกปาฐออรรถกถา
ช.ช.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ช.ช.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ช.ช.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ช.อ.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	อุทานอรรถกถา
ช.อ.ติ.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	อิติวุตตอกอรรถกถา
ช.ส.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	สุตตนิباتอรรถกถา
ช.ส.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	สุตตนิباتอรรถกถา
ช.ว.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	วimanวัตถoorรถกถา
ช.เปต.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เปตวัตถoorรถกถา
ช.เตร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เตรคานาอรรถกถา
ช.เตร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เตรคานาอรรถกถา
ช.เตร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เตรคานาอรรถกถา
ช.เตรี.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เตรีคานาอรรถกถา
ช.ชา.อ. (ไทย)		นิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.เอกก.อ. (ไทย)		เอกกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ทุก.อ. (ไทย)		ทุกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ติก.อ. (ไทย)		ติกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.จตุก.อ. (ไทย)		จตุกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ปณจก.อ. (ไทย)		ปณจกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ฉก.อ. (ไทย)		ฉกgnิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.สตตก.อ. (ไทย)		สตตgnิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.อภูร.อ. (ไทย)		อภูรgnิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.นวก.อ. (ไทย)		นวนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ทสก.อ. (ไทย)		ทสกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.เอกาทสก.อ. (ไทย)		เอกาทสกนิباتชาดกอรรถกถา

ช.ชา.ทวาราทสก.อ. (ไทย)	ทุวาราทสกนิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.เตรสก.อ. (ไทย)	เตรสกนิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.ปกิณณก.อ. (ไทย)	ปกิณณกนิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.วีสติ.อ. (ไทย)	วีสตินิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.ตีสติ.อ. (ไทย)	ตีงสตินิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.จตุตราพีส.อ. (ไทย)	จัตตราีสันนิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.ปณญาส.อ. (ไทย)	ปณญญาสันนิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.สภูจิ.อ. (ไทย)	สภูจินิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.สตุตติ.อ. (ไทย)	สัตตตตินิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.อสีติ.อ. (ไทย)	อสีตินิบัตชาดกอรรถกถา	
ช.ชา.ม.อ. (ไทย)	มหาನಿಬಾತชาದಗಂರ್ಹಣಣ	
ช.ชา.ಮ.อ. (ไทย)	ಮಹಾನಿಬಾತಚಾದಗಂರ್ಹಣಣ	
ช.ม.อ. (ไทย)	ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದ್ದಿಗಾ	ಮಹಾನಿಥಸೋರ್ಹಣಣ
ช.ม.อ. (ไทย)	ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದ್ದಿಗಾ	ಮಹಾನಿಥಸೋರ್ಹಣಣ
ช.ງ.อ. (ไทย)	ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದ್ದಿಗಾ	ಜುಫನಿಥಸೋರ್ಹಣಣ
ช.ປ.อ. (ไทย)	ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದ್ದಿಗಾ	ಪ್ರವಿಷ್ಟಿಸಮವಿರ್ಮಾರ್ರಕಾರ್ಹಣಣ
ช.ປ.อ. (ไทย)	ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದ್ದಿಗಾ	ಪ್ರವಿಷ್ಟಿಸಮವಿರ್ಮಾರ್ರಕಾರ್ಹಣಣ
ช.ອಪ.อ. (ไทย)	ವಿಸ್ತರಣನವಿಲಾಸಿನೀ	ಉಪಥಾನಾರ್ಹಣಣ
ช.ອಪ.อ. (ไทย)	ವಿಸ್ತರಣನವಿಲಾಸಿನೀ	ಉಪಥಾನಾರ್ಹಣಣ
ช.ອಪ.อ. (ไทย)	ವಿಸ್ತರಣನವಿಲಾಸಿನೀ	ಉಪಥಾನಾರ್ಹಣಣ
ช.พುಠ.อ. (ไทย)	ಮರ್ಚತವಿಲಾಸಿನೀ	ಪುಥಾವಂಸೋರ್ಹಣಣ
ช.ຈರಿಯಾ.อ. (ไทย)	ಪ್ರಮತ್ತಾಥಿಪ್ರೀ	ಜರಿಯಾಪ್ರಿಗ್ವಾಗಂರ್ಹಣಣ

อรรถกถาพะรະօಗಿರ್ರಮಪ್ರಿಗ್ವಾ ಪಾಠಾತ್ಯಾ ಇಬ್ಬಮಹಾಮಗ್ವಾರಾವಿತ್ಯಾಲ್ಯ

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
อภ.ಸಂ.อ. (ไทย)	ಚಂಮಸಂಕಣೀ	ಎಂಜ್ಞಸಲಿನೊರ್ಹಣಣ
อภ.ಸಂ.อ. (ไทย)	ಚಂಮಸಂಕಣೀ	ಎಂಜ್ಞಸಲಿನೊರ್ಹಣಣ
อภ.ವಿ.อ. (ไทย)	ವಿವಂಗ್	ಸಂಮಿಹಿಣಿಣಿಂಧಾರ್ಹಣಣ
อภ.ವಿ.อ. (ไทย)	ವಿವಂಗ್	ಸಂಮಿಹಿಣಿಣಿಂಧಾರ್ಹಣಣ
อภ.ರಾ.อ. (ไทย)	ರಾತ್ತಗಣ	ಪಣ್ಣಜಪ್ರಾರ್ಣಾರ್ಹಣಣ
อภ.ປ.อ. (ไทย)	ಪ್ರಕ್ಕಲಬ್ಯಂಘಿ	ಪಣ್ಣಜಪ್ರಾರ್ಣಾರ್ಹಣಣ
อภ.ಗ.อ. (ไทย)	ಗಣವಾತ್ತ	ಪಣ್ಣಜಪ್ರಾರ್ಣಾರ್ಹಣಣ

อภิ.ก.อ. (ไทย)	กตavarัตถุ	ปัญจกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ymak	ปัญจกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ymak	ปัญจกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ymak	ปัญจกรณ์อรรถกถา
อภิ.ป.อ. (ไทย)	ปংঘৰান	পঞ্জগ্ৰন্দৰৰত্তকা
อภิ.ป.อ. (ไทย)	পংঘৰান	পঞ্জগ্ৰন্দৰৰত্তকা

ค. คำย่อชื่อคัมภีร์ภูมิ

ภูมิพราเวนี้ปีภูก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วชิร.ภูมิ (บาลี)	= วชิรพุทธิภูมิ	(ภาษาบาลี)
สารตต.ภูมิ (บาลี)	= สารตตทีปนีภูมิ	(ภาษาบาลี)
สารตต.ภูมิ (ไทย)	= สารตตทีปนีภูมิ	(ภาษาไทย)
วิมติ.ภูมิ (บาลี)	= วิมติวิโนหนีภูมิ	(ภาษาบาลี)
กงขา.ภูมิ (บาลี)	= กงขาวิตรณปุราณภูมิ	(ภาษาบาลี)
กงขา.อภินวภูมิ (บาลี)	= วินยตตมณฑุสา กงขาวิตรณ อภินวภูมิ	(ภาษาบาลี)
วินย.ภูมิ (บาลี)	= วินยาลงการภูมิ	(ภาษาบาลี)
วิ.ภูมิ (บาลี)	= วินยวินิจฉัยภูมิ	(ภาษาบาลี)
อุตตร.ภูมิ (บาลี)	= อุตตรวินิจฉัยภูมิ	(ภาษาบาลี)
ชุทท.ภูมิ (บาลี)	= ชุททสิกขาปุราณภูมิ	(ภาษาบาลี)
ชุทท.อภินวภูมิ (บาลี)	= ชุททสิกขาอภินวภูมิ	(ภาษาบาลี)
มูล.ภูมิ (บาลี)	= มูลสิกขาภูมิ	(ภาษาบาลี)

ภูมิพราสุตตันตปีภูก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ท.สี.ภูมิ (บาลี)	= ทีชนิกาย ลีนตตปปกาสนี สีลกุขนธวคคภูมิ	(ภาษาบาลี)
ท.ม.ภูมิ (บาลี)	= ทีชนิกาย ลีนตตปปกาสนี มหาวคคภูมิ	(ภาษาบาลี)

ที.ป.ภ.ภีกา (บาลี)	= ทีมโนกาย	ลีนตตุปปกาสินี	ปาภิวัคคภีกา	(ภาษาบาลี)
ที.ส.อภินวภีกา (บาลี)	= ทีมโนกาย	สาธุวิลาสินี	สีลกุณธรรมคควินวภีกา	(ภาษาบาลี)
ນ.ນ.ภ.ภีกา (บาลี)	= មชัมโนกาย	ลีนตตุปปกาสินี	ມູລປ່ານາສກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ນ.ມ.ภ.ภีกา (บาลี)	= ມชัมโนกาย	ลีนตตุปปกาสินี	ມະມີມປ່ານາສກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ນ.ອ.ภ.ภีกา (บาลี)	= ມชັມນິກາຍ	ลีນຕັບປຸປກາສນີ	ອຸປິປ່ານາສກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ສ.ສ.ภ.ภีกา (บาลี)	= ສົມຫຼຸດນິກາຍ	ລືນຕັບປຸປກາສນີ	ສຄາວັດຄົກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ສ.ນ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ສົມຫຼຸດນິກາຍ	ລືນຕັບປຸປກາສນີ	ນິທານວັດຄົກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ສ.ຂ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ສົມຫຼຸດນິກາຍ	ລືນຕັບປຸປກາສນີ	ຂນຮາວຄົກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ສ.ສພ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ສົມຫຼຸດນິກາຍ	ລືນຕັບປຸປກາສນີ	ສພາຍຕນວຄົກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ສ.ມ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ສົມຫຼຸດນິກາຍ	ລືນຕັບປຸປກາສນີ	ມ້າວາຄົກົງກາ	(ภาษาบาลี)
ອງ.ເອກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ເອກົກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ທຸກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ທຸກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ຕີກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ຕີກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ຈັດກົກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ຈັດກົກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ປັນຈັກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ປັນຈັກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ຂັກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ຂັກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ສົດຕັກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ສົດຕັກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ອຸໝຣຈັກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ອຸໝຣຈັກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ນວກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ນວກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ທສກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ທສກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ອງ.ເອກາທສກ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ອອກຸດຕຽນນິກາຍ	ເອກາທສກນິປາຕົກົງກາ		(ภาษาบาลี)
ຊ.ຮ.ภ.ภີກາ (บาลี)	= ດມມປ່າມຫາກົງກາ			(ภาษาบาลี)

ภີກາພຣະອກົດຮົມປົກ

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ອກີ.ສং.ມູລົກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ຮມມສັງຄນີມູລົກົກາ	(ภาษาบาลี)
ອກີ.ວ.ມູລົກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ວິກົງຄມູລົກົກາ	(ภาษาบาลี)
ອກີ.ປັນ.ມູລົກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ປັນຈປກຣນມູລົກົກາ	(ภาษาบาลี)
ອກີ.ສং.ອນຸກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ຮມມສັງຄນີອນຸກົກາ	(ภาษาบาลี)
ອກີ.ວ.ອນຸກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ວິກົງຄອນຸກົກາ	(ภาษาบาลี)
ອກີ.ປັນ.ອນຸກົກາ (บาลี)	= ອກີຮມມປົກ	ປັນຈປກຣນອນຸກົກາ	(ภาษาบาลี)

ม.ภีกา (บาลี)	= มนติปภีกา	(ภาษาบาลี)
มธ.ภีกา (บาลี)	= มธสารตุณที่ปนภีกา	(ภาษาบาลี)

ภีกาปรัณวิเสส

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา	
เนตติภีกา (บาลี)	= เนตติภีกา	(ภาษาบาลี)	
เนตติวิ. (บาลี)	= เนตติวิภาวนี	(ภาษาบาลี)	
มิลินท.ภีกา (บาลี)	= มธรตุณปการสินี	มิลินทปุทธภีกา	(ภาษาบาลี)
วิสุทธิ.ภีกา (บาลี)	= ปรมตဓமณชูสา	วิสุทธิมคคมหาภีกา	(ภาษาบาลี)
วิสุทธิ.ภีกา (ไทย)	= ปรมตဓມณชูสา	วิสุทธิมรมคคมหาภีกา	(ภาษาไทย)
อภิ.วัตราชภีกา (บาลี)	= อภิธรรมดถวิการสินี	อภิธรรมดาวตราชภีกา	(ภาษาบาลี)
วิภาวนี. (บาลี)	= อภิธรรมดถวิภาวนีภีกา	(ภาษาบาลี)	
วิภาวนี. (ไทย)	= อภิธรรมมัตตวิภาวนีภีกา	(ภาษาไทย)	

๒. คำอธิบายคำย่อในภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
chap.	chapter	บทที่	พญพจน์ใช้ chaps.
	cited by	กล่าวถึงใน	
	cited in	อ้างใน	
	citing	กล่าวจาก	
col.	column	คอลัมน์	พญพจน์ใช้ cols.
comp.	compiler	ผู้รวม	พญพจน์ใช้ comps.
ed.	editor	บรรณาธิการ, ผู้จัดพิมพ์	พญพจน์ใช้ eds.
	edited by	จัดพิมพ์โดย	
et.al.	and other	และคณะ, และคนอื่น ๆ	
etc.	et cetera	และอื่น ๆ อีก	
ibid.	ibidem	เรื่องเดียวกัน ต่างหน้ากัน	
illus.	illustrator	ผู้วาดภาพประกอบ	
illus. by	illustrated by	จัดพิมพ์โดย	
loc.cit.	loco citato	อ้างแล้ว (หมายถึง เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน)	
n.d.	no date	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ป.

n.p.	no place	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ท.
no. (s)	number(s)	ฉบับที่	
p.	page	หน้า	พหูพจน์ใช้ pp.
par.	paragraph	ย่อหน้า	พหูพจน์ใช้ pars.
pt.	part	ส่วนที่	พหูพจน์ใช้ pts.
	quoted in	อ้างใน	
	quoting	อ้างจาก	
rev.	revised (by)	แก้ไข ใช้กับฉบับพิมพ์ที่มีการแก้ไข เช่น rev.ed.	
sec.	section	ตอนที่	พหูพจน์ใช้ secs.
tr.	translator	ผู้แปล	
tr. by	translated by	แปลโดย	
vol.	volume	เล่มที่	พหูพจน์ใช้ vols.

บรรณานุกรม (ชั่วคราว)

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปีฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . พระไตรปีฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามหากรุณาธิคุณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาบาลี ฉบับสุยามรภูจเตปีฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามหากรุณาธิคุณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____ . พระไตรปีฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามหากรุณาธิคุณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๙.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอภิจักถ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . ภีกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาภีก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

(๓) รายงานวิจัย:

(๔) บทความ:

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

2. Secondary Sources

(I) Books:

(II) Articles:

(IV) Electronics:

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

พิมพ์ชื่อภาคผนวก

๑. รายละเอียด

๒. รายละเอียด

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล : วัน เดือน ปีเกิด : ภูมิลำเนาที่เกิด : การศึกษา : ประสบการณ์การทำงาน : ผลงานทางวิชาการ : ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) : อุปสมบท : สังกัด : ตำแหน่ง : ปีที่เข้าศึกษา : ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีที่อยู่ปัจจุบัน